

**SAJAVA
IŽA Z
GORENJOGA
SENIKA
str. 4**

**VNEBOVZETJE
LERANCE
ILONKE
str. 10**

Porabje

ČASOPIS SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Monošter, 5. septembra 2002 ☼ Leto XII, št. 18

Meja je odprta

Sončen dan, 21. avgust 1992; sončen dan, 24. avgust 1997. Kraji: mejna točka Pince-Tornyiszentmiklós in Martinje-Gornji Senik; Kobilje-Nemesnép in Prosenjakovci - Magyarszombatfa.

Dneva in dogodki, ki smo se jih v letošnjem, manj vročem poletju spomnili le redki, čeprav po pomenu sodijo med važnejše v novejših slovensko-madžarskih odnosih. Govorimo o dneh, ko so bili odprti štiri meddržavni mejni prehodi med Slovenijo in Madžarsko, in ko naj bi slednjič – po besedah tedanjega predsednika Árpáda Göncza – umrla norost tesno zaprte meje. Kljub predsednikovemu optimizmu je »norost« umirala »na obroke« – če si »sposodimo« Igorja Torkarja, ker so na »svoj prehod« Čepin-Verica prebivalci dela Goričkega in Porabja morali počakati do letos. »Norost« tudi zato, ker je prehod po krivici izostal iz »paketa«, ko sta državi odprli leta 1997 dva prehoda. Na to smo tedaj ostro opozorili v uvodniku našega časnika pod naslovom Izigrani.

Zdaj je med Slovenijo in Madžarsko sedem cestnih in en železniški prehod; trije cestni prehodi in železniški so tudi za potnike tretjih držav, kmalu pa naj bi mednarodna postala tudi prehod Pince-Tornyiszentmiklós

in Martinje-Gornji Senik. Ocenjena z obeh strani meje je, da je to dovolj ali rečeno drugače: meja je odprta! Da, meja je odprta, preden sta Slovenija in Madžarska postali članici Evropske unije, ko bodo prehodi manj pomembni, važne bodo dobre prometne povezave med državami.

Kot kaže se, sicer novejša, zgodovina ponavlja. Pred desetimi leti, ko je bil odprt prehod Martinje-Gornji Senik, je bil del ceste na slovenski strani neasfaltiran. Enako je bilo, ko so pred petimi leti odprli prehod Prosenjakovci-Magyarszombatfa, in tako je tudi pri letos odprtem prehodu Čepin-Verica, kjer je gorički del makadamski, zato se sicer mednarodnega prehoda

izogibajo Avstrijci. Župan občine Šalovci Aleksander Abraham je ob otvoritvi zagotavljal, da bo cesta k prehodu asfaltirana še letos, vendar se to zagotovo ne bo zgodilo, ker z delom še niti začeli niso. Bo pa kmalu razširjena cesta na Gornjem Seniku, tako da bodo tu lahko vozili tudi avtobusi.

Prvi mednarodni mejni prehod med Slovenijo in Madžarsko – Dolga vas-Rédcis – je bil odprt leta 1966, drugi – Hodoš-Bajánsenye – sredi sedemdesetih let, potem pa kot da se je čas ustavil. Na srečanjih politikov z obeh držav so se pogovarjali o odpiranju meje, toda zgodilo se ni skorajda nič vse do leta 1990. Tedaj so na mestu, kjer je zdaj prehod Martinje-Gornji Senik, pripravili

prvi takoimenovani »dan odprte meje«. Zbralo se je večje število prebivalcev z obeh strani, prvič so se lahko neposredno srečali sosede ob meji pa sorodniki in prijatelji, ki so morali drug drugemu na obisk čez odročeni prehod Hodoš-Bajánsenye. Na prireditvah so pozivali državne politike, naj se odločijo za nove prehode. Dnevi odprte meje so bili tudi na drugih mejnih točkah, kjer so zdaj prehodi. Železna zavesa proti Avstriji je padla, meja s Slovenijo je postala manj zastražena, odnosi v Evropi so napovedovali spremembe med Vzhodom in Zahodom, zato so bila upanja toliko večja, otipljiva in konkretizirana pa, ko je postala Slovenija samostojna država. V prvi

polovici leta 1992 sta tedanja zunanja ministra Madžarske in Slovenije dr. Géza Jeszenszky in dr. Dimitrij Rupel na pujskem gradu podpisala sporazum o novih mejnih prehodih, kmalu – 21. avgusta 1992 – sta zunanja ministra odprla prehod Pince-Tornyiszentmiklós, istega dne popoldne pa so porabski Slovenci dobili tako željeni prehod Martinje-Gornji Senik. Pred množico obmejnih prebivalcev sta prehod odprla tedanji predsednik Árpád Göncz in tedanji in sedanjí slovenski predsednik Milan Kučan.

V desetletju odprte meje se je pokazalo, da mejni prehodi ne pomenijo političnega dejanja, marveč izpolnitev želja prebivalcev Porabja in Goričkega. Medsebojni utrip se ne meri v številih, ampak v pristnosti sodelovanja v tem, da na Gornjem Seniku ni prireditve, kamor ne bi prišli Goričanci pa tudi iz Porabja je iz leta v leto več obiskovalcev na Goričkem. To ni »romantika po potrebi«, ampak življenje ljudi ob meji, ki imajo tudi vrsto težav, zlasti kar se tiče gospodarskega razvoja, ki se v sprejemljivi obliki še ni dovolj »dotaknil« teh krajev. Vendar: to je že druga zgodba, kamor sodijo tudi načrti, ki se tkejo v tridržavnem parku Goričko-Raab-Örség.

Prešteli so nas? (2)

Splošne podatke popisa prebivalstva 2001 smo objavili v naši prejšnji številki. Število tistih na Madžarskem, ki se priznavajo za Slovence, se je dvignilo za eno tretjino, kajti leta 1990 je živelo pri nas 1930 državljanov slovenske narodnosti, lani februarja je bilo to število 3040.

Na zemljevidu, ki ga je objavil Centralni statistični urad, je očitno, da živimo Slovenci razpršeni po vsej državi. To dokazujejo podatki posameznih županij. Na prvem mestu navajamo število pripadnikov slovenske narodnosti, na drugem pa število prebivalcev s slovenskim maternim jezikom. Županijska Bács-Kiskun (66/60), Baranya (46/52), Békés (113/63), Borsod (57/77), Csongrád (43/45), Fejér (45/41), Győr-Ménfőcsanak (77/96), Hajdú-Bihar (32/33), Heves (18/23), Jász-Nagykun-Szolnok (26/31), Komárom-Esztergom (56/50), Nógrád (29/22), Pest (193/184), Somogy (44/46), Szabolcs-Szatmár-Bereg (31/38), Tolna (27/43), Vas/Železna (1706/1768), Veszprém (33/40), Zala (39/40).

Glavno mesto Budimpešta ima posebni položaj, čeprav živi v njem 359 pripadnikov slovenske narodnosti in 394 ljudi s slovenskim maternim jezikom, je tam zelo nizka koncentracija Slovencev (do 0,1 %), kajti

Budimpešta ima 1.777.921 prebivalcev.

V Železni županiji, kjer se nahaja tudi slovensko Porabje, najdemo 1706 Slovencev, za slovenski materni jezik se je izjasnilo 1768 ljudi. Gornji Senik ima 682 prebivalcev, izmed njih se je za Slovence priznalo 451 ljudi. V Števanovcih živi 404 ljudi, izmed teh je 271 Slovencev. Na Dolnjem Seniku najdemo 47 Slovencev, medtem ko ima slovenski jezik za svojo materinščino v tej vasi 73 ljudi, vas pa ima 424 prebivalcev. Najomenim tudi to, da se je v tej vasi za Nemce priznalo 23 ljudi, za nemški materni jezik pa 21. V Sakalovcih živi 366 ljudi, izmed teh je 101 Slovenec, 17 Romov. Narodnostno najbolj homogeni naselji v Porabju sta Verica in Andovci. Na Verici živi 140 ljudi, več kot tričetrt (110) je Slovencev. Andovci imajo 55 prebivalcev, v tej vasi le štirje niso Slovenci. Podatki Monoštra veljajo skupaj s podatki Slovenske vasi, ki je bila leta 1983 upravno priključena k Monoštru. Monošter ima 9043 prebivalcev, izmed njih se je priznalo za Slovence 503 ljudi.

Zanimivi so lahko tudi nekatere trendi, ki se skrivajo za številkami. Kljub boljšim rezultatom kot pred deseti leti je še zmeraj opaziti neko zadržanost (bojazen), ko gre za priznavanje pripadnosti. O tem govori podatek, da je za nekaj sto več ljudi, ki imajo za svoj materni jezik slovenščino, kot je pripadnikov slovenske narodnosti.

Očitno je tudi to, da je slovenska zavest (izven Porabja) močnejša med tistimi Slovenci, ki imajo lastno organizacijo, društvo ali samoupravo. To se lepo vidi pri budimpeštanskih, sombotelskih in mosonmagyaróvárskih Slovencih.

Marijana Sukič

Petdeset let psihiatrične bolnišnice v Monoštru

27. avgusta je praznovala psihiatrična bolnica v Monoštru 50. obletnico ustanovitve.

Uradni naziv bolnice je Dom psihiatričnih bolnikov glavnomestne samouprave.

Kako je prišlo glavno mesto do te ustanove? Leta 1951 so na podlagi ministrskega odloka skoraj vse psihiatrične bolnice, ki so delovale v Budimpešti, preselili na madžarsko podeželje. Takratni glavnomestni svet je odkupil prazna poslopja nekdanje tovarne tobaka in leta 1952 je s 500 bolniki začela delovati nova zdravstvena institucija v Monoštru.

Direktor ustanove dr. Károly Gáspár se je v svojem slavnostnem govoru spominjal težkih začetkov. Prve bolnike so iz Budimpešte pripeljali v železniških vagonih, enako tudi bedno opremo. V tistem obdobju je za petsto bolnikov skrbel le en zdravnik in nekaj medicinskih sester.

Direktor je 50 let delovanja razdelil na pet obdobj. V drugem obdobju (od leta 1962 do leta 1972) je bil glavni cilj zagotovitev boljših materialnih in strokovnih pogojev. Tretje obdobje je trajalo od leta 1972 do leta 1982, ko so delno obnovili sobe ter si prizadevali za zagotovitev domačnosti. V to obdobje segajo začetki socioterapije. V četrtem obdobju so se lotili velike investicije, popolne rekonstrukcije vseh poslopj. V tem obdobju je ustanova dobila sedanjo podobo. S pridobitvijo strokovno podkovanega osebja so začeli z rehabilitacijsko dejavnostjo, sposobne bolnike so začeli delno zaposlovati.

V zadnjem desetletju so se spremenili pravni akti, ki usmerjajo delo ustanove ter se spremenila tudi pričakovanja in zahteve. Delo je ob negi osredotočeno na reso-

cializacijo in rehabilitacijo bolnikov, ki jih več ne imenujejo bolniki temveč stano-

nutno sedemsto negovancev, za njih skrbi tristočlansko osebje. V domu imajo negovance, ki ne potrebujejo posebne psihiatrične nege, niso nevarni za okolje, toda niso sposobni za samostojno življenje. V ustanovi imajo 11 enot, negovanci stanujejo večinoma v od štiri do šestposteljnih sobah. Največje sobe so desetposteljne, v katerih stanujejo tisti, ki potrebujejo stalno nego. V vsaki enoti imajo tudi nekaj dvoposteljnih sob. Negovanci se ob tem, da sposobni tudi delajo, udeležujejo raznih dejavnosti in aktivnosti (kulturna, likovna dejavnost), ki so tudi del terapije.

Na proslavo ob 50. obletnici so povabili tudi nekdanje delavce, udeležila se je tudi podžupanja glavnega mesta Andrea Szolnoki. Župan mestne občine Monošter je direktorju Károlyu Gáspáru predal spominsko plaketo »Za Monošter«.

M. Sukič

valci, kajti med važnimi nalogami ustanove je zagotovitev domačnosti (nadomestitev doma).

V monoštrskem domu psihiatričnih bolnikov imajo tre-

Porabci v Rimu

Pred kratkim smo v našem časopisu že pisali o tom, ka je skupina ljudi z Gornjega Senika, Dolnjega Senika pa Sakalauvec šla na prauško v Rim. Skupino je vodo gospod župnik Ferenc Merkli, steri nam je, če rejsan malo zamudo, prineso te kejp, naj ga damo v naše novine.

Lejpi zadvečerek na Gorenjom Seniki

V Porabji smo si tu šegau gor vzeli, da po vasnicaj držimo vaše igre. Na Gorenjom Seniki pa v Števanovci te igre že majo tradicijo, lūdje po vasnicaj že čakajo vsako leto, gda do leko gledat šli ali se sami špilat tu. Od organiza-

ekip. Igrali so: folklorna skupina, gasilci, pevski zbor, športniki, Cifer krčma pa šaula. Vsaka ekipa je mejla pet članov. Vidli smo različne igre. Takše, ka na vsakšoj takšoj prireditvi vōsprobajo, povejmo v

Takše igre se pa nindrik ne morejo dokončati brez toga, ka bi štrik vlekli. Najoprvin so odrasli vōsprobali, kak so močni, krepki. Nateltja so krepki bili, ali so vauže sprnjene bile, ka so štrik tu vtrgnili. Pa te so se vcuj postavili mali, leko povejmo, spoj mali. Oni so se vsikšoma najbolje vidli. Največkrat so pa te nistarni stariše že nej mogli gledati, ka bi eden ali drugi tau gvino pa so njim vcuj skakali na pomauč. Že pomaleg kmica gartūvala, gda je deca eške itak tak za listino štrik vlačila.

Žirija je tu delala. Vse so vkup dali pa vōpotegnili pa so etakši rezultat dobili: prva je bila folklorna skupina, drugi so bili gasilci, tretji je biu pevski zbor, šrti so bili športniki, peta je gratala Cifer krčma, šesta pa šaula.

Med igrami so pa mlade ženske, sakačice kūjale dober gu-

Na konci so vsi zmagovalci

Mumija?

Zavadim, ne zavadim...

torov je odvisno, kakše igre držijo. Na gnes so si po naši vasnicaj različne igre vōnajšli, etak majo kmečke igre pa kakše druge, prilične igre, gde si lūdje leko vōsprobajo mauč, flajnsnost pa tak tadala. Na Gorenjom Seniki so 25. augusta držali vaše igre. Slovenska samouprava se je vzela za glavnoga organizatorja, depa vkup so segnili drūgi tō. Župan Martin Ropoš pa članica samouprave Eva Lazar sta zadvečerka v 3. vōri pozdravila lūdi, igralce, pa so se začnile igre. Meli so šest

zaklaj skakati, pa vidli smo vcejlak nauve igre tu. Med takšimi je bila igra, gda so igralci tak dva metra daleč s saudarskimi glaži svoje posade napunjavali. Sploj žmetno je bilau, gda so igralci z wc papirom mogli eden drugoga cejlak nut zamotati, naprajti mumijo. Več kak tri vōre so se igrali. Med tejm so se pa lūdje, gledalci z vesi spoj lepau vkup nabrali, so je skauz vōrno gledali, njim ploskali. Bili so med njimi spoj mali pa starejši lūdje tu.

laš, tak ka je človek že čako, gda do ga talale. Vsakši navzauci si je leko vzeo redno porcijo, tak ka je doma več na večerjo nej emo brigo. Za piti se je pa Cifer krčmar pobrigo. Pa kak se tau šika, po konci je nej trpelo pau vōre, so igralci, aktivisti tak vse vkup spakivali na šaulskom dvauri, gde so igre bile, kak če bi se tam nika nej godilo. Čistauča, mir je nastano. Ves je pa bogatejša z ednim lejnim nedelskim zadvečerkom.

I. Barber

Pismo iz Sobote

Kokouti

Gvušno ste že čuli tisto šalo o ednom kokouti in petnajsti kokouši? Če ste nej, te vam vōovadam. Bilou pa je tak.

„Na ves sta prišla varaški gospoud pa gospa. Odlu sta gor pa doj po vesi in se čūdivala vsemi, ka sta vidla. Tak sta prišla k enomi rami, gde se je kokout ranč spravlo na edno kokouš. Skočo je na njou, malo spojevjo pa je že palik biu na njoj in tou je ponouvo edno pet, šestkrat. Ženski se je tou trno vidlo pa je pitala vertinjo:

- Povejte mi, gospa vertinja, té vaš kokout tou dela vsikši den pa tak nagousti?

- Gvušno ka dela tou vsikši den pa ške bole nagousti, če trbej, - njoj raztumači vertinja.

Gospa z varaša je poglednila svojoga moža, poglednola ga je, kak če bi biu kakši ščenec.

- No si vido, dragi moj mouž! Vsikši den in nej samo gnouk na den, nej kak ti.

Mouž je na tou ženi nika nej pravo liki je pito vertinjo:

- Vertinja, te pa mi vi povejte, če té vaš kokout tou dela samo z edno ali z več kokoušami?

- Kaj bi pa delo samo z edno. Z vsemi petnajstimi tou dela, - njemi povej vertinja.

Zdaj je mouž pogledno svojo ženo. Tak jo je pogledno kak kakšoga ščenca.

- Na, si vidla žena. S petnajstimi dela in tou vsikši den s petnajstimi.

Žena je vcejlak tiuma gratala, mouž pa je visiko zdigno svoj nous, vertinja pa je samo debelo gledala za njima."

Ka mo se razmeli, ženske! Ge neškem možakare napelavati, naj majo eške kakšo ženo zvūn vas. Tou spoj neškem prajti. Pa tou tō neškem prajti, ka ste ženske kokouši, tou spoj neškem prajti. Tou šalo sam vam povedo zato, ka mi je moja tašča Regina, trno čedna ženska, včera prajla, ka naj se tak držim kak kokout na kūpi gnoja. Pa mi je ške prajla, ka smo vsi moški takši kokouti, ka samo kokodačemo pa nika ne naredimo. Ge sam biu samo tiuma in sam neka cajta brodo, ka naj njoj povem. Na, te pa sam njoj povedo tou šalo od ednoga kokouta pa od petnajsti kokoušaj.

- Ka pa kokodačes, - mi je prajla. - Vej bi ti prvin v lače vujšlo, kak pa ka bi kakšo drugo klūkno.

Tak mi je prajla moja tašča Regina, trno čedna ženska. Ge pa sam odošo na ves in isko kokouta, ka bi mi vōovado, kak tou naredi, ka leko ma petnajst kokouši nagnouk.

Miki

**Spremljajte televizijsko oddajo
SLOVENSKI UTRINKI
vsak drugi četrtek ob 14.00 na
1. programu madžarske
televizije.**

**Naslednja oddaja bo v četrtek,
12. septembra 2002.**

**Ponovitev v soboto, 14. septembra,
ob 11.05, na 2. programu.**

Sajava iža z Gorenjoga Sinika

V sombotelskem skanzni (Vasi Muzeumfalu) je 18. avgusta bila blagoslovena slovenska iža. Te smo svetili den Slovencev na Madžarskom, blizu rojstnega dneva - 28. avgusta - Avgusta Pavla. Avgust Pavel je dosta vse delo, za vsižo leto nam nika ostane, ka leko svetimo. V Sombotelu je živo in delo od 1920. do svoje smrti, do 1946. leta. 1940. leta je - vküper z madžarskim gradbenikom Janosom Tóthom - tanačivo podžupani Železne županije, ka bi dobro bilau v Sombotelu edno ves gorzozidati, v šteroj bi leko vidli, kakše iže so bile inda svejta. Tau ves, skanzen, je začno zidati in do polonje gorzozido pokojni etnolog Janos Bárdosi. Un je na Gorenjom Siniki najšo edno ižo, **Lazarne llone ižo**, za štero je brodo že 1966. leta, ka je več kak stau lejt stara. Tau ižo so zdaj na nauvo gorpostavili s pomočjav muzeja. Državne slovenske samouprave in Urada za Slovence v zamejstvu in po svetu v Sloveniji. Na steni iže je razstava fotografij. Na kejpaj se leko vidi, kak je iža vögleđala, kak so jo raznokpobrali, pa kak so jo znauva vküperpostavili. 1978.

leta je iža mejla dijnato künjo, ižo pa klejt. Gda so go dojraztrgali, so na pamet vzeli, ka pred

so je zapirali z deskami, šterim so pravli, ka *šic ta šic nazaj*. Streja je pokrita z ritonjami z

iža v sombotelskom skanzen i nej samo slovenska iža, liki je edina sajava iža. Inda svejta so meli sajavo ižo Madžari, Nemci in Hrvatje tō. Najduže so meli sa

venci na Madžarskom. Drügo le to stene namažemo z blatom, vöobejlmo, v sajavoj iži zozidamo peč pa gniške. Stolice, sto pa postalo tō nutpostavimo. V

Lazarne llone in njena iža na Gorenjom Siniki (1978)

stau lejtami je tau bila sajava iža, štera je mejla edno veuko ižo, préklet pa klejt in škedjen. V sajavoj iži je bila edna veuka peč z gniškem. Na gniški so kujali, v peči so pa pekli krü. V zimi so se v sajavoj iži zdržavale kokauši pa telice tō. Aukna so bila mala, pa

ržene slame. Slovenci so tak pokrivali iže kak Nemci. Klasovge tanut gledajo. Madžari so male šaupe redli, pa tak so je gorzvezali na latoše, ka so klasovge tavō stali.

V skanzen ižo hruvaško in nemško ižo. Slovenska sajava

Slovenska sajava iža v sombotelskom skanzen i

javo ižo v Železnoj županiji Slovinci.

Slovenska iža, slovenski dom je iža Slovencev na Madžarskom tō. Aucigamau mo od spartolejtja do geseni meli tū programe Slovenci v Sombotelu, pa vsi Slo-

prékleti in v klejti pa mo meli vsefelé škeri, ka je v künjo pa klejt valon. Kleti augustuša mo svetili den Slovencev s tem, ka mo krü in vrganjike/perece pekli v slovenskoj iži.

Marija Kozar

Eške gnauk o srečanj i

Sakalauvska folklor

Organizacija državnoga srečanja porabski Slovencev dosta dela prosi. Letos sta s tejm največ delali sekretarka Zveze Slovencev, Klara Fodor v Monštri pa predsednica sombotelskoga društva Marija Kozar. Klara je zberala prijave, vsakšomi poslala program pa vse, ka mora o srečanj i vedeti. Prištolala je avtobuse, zgučala se je s skupinami, stere so gorastaupile v kulturnom programu. Najbole težko je dobila ansambel iz Slovenije. Tak si je mislila, ka če že staro pavarško ižo prejkdamo, te naj bau takši ansambel, steri se tam vcüj šika. Že marciuša, apriliša se je zgučala z amsambplom kulturno-turističnoga društva Vrte-

nek iz Petrovec. Te ansambel špila na ribaši, kosej, motikaj, zatok bi se trno šiko k staroma rama. Dobra dva kedna pred srečanjom se je vözvedlo, ka zavolo smrti ne morejo pridi. Klara si je brž na telefon »sedla« pa iskala, koga bi leko pozvala. Tiste dni je dostikrat cingo telefon na Cankovi pa v Pristavi tō. Na srečo so člani ansambla **Ščuke iz Pristave** leko prišli na srečanje pa nas s svojimi nenavadnimi instrumenti spravljali v dobro volau. Hvala njim, ravno tak folkloristom iz Sakalovec pa Gledališki držini Nindrik-indrik, steri so nastopili v popodnešnjom

programi.

Marija Kozar je delo že lani začnila, gda je napisala natečaj na Urad za Slovence v zamejstvu pa je prosila pomauč za pokrivanje slovenske iže. Kelko dela pa administracije je mejla do

prejkvzela dosti dela. Zrihtala je šotor, ga dala postaviti, za vse se je zgučala v muzeji na prostom, poskrbela je za strokovno predvtavitev slovenske iže.

Zvün toga se moramo zavaliti

Ansambel Ščuke iz Pristave pa pesmarice

tistoga trenutka, ka je ržena slama iz Slovenije na Vogrsko prišla pa g. Rogan tō začno pokrivat, tau mi sploj ne vejmo, ka se ona nigdar ne tauži. Mi samo tau vidimo, ka v svoji beležki (notes) vsigdar ma vse gorspi-sano, ka mora tanarediti. Pa vsigdar vse tanaredi.

Zato, ka je letošnjo srečanje bilau na njenom tereni, je ona

tistim tō, steri so pri organizaciji svoji članov pomagali v Budimpešti pa v Mošonmagyaróvári (Irena Pavlič, György Sulič), spremljevalcom na avtobusi (Vera Gašpar, Magda lena Bartakovič) pa spremljevalcom skupin (Irena Barber Joži Illés).

M.S.

Ižo so vküpzocimprali: Endre Nagy, András Lakner, István Tóth, Csaba Tóth, József Palkó, Csaba Könyves, István Tóth.

„Lüknja na lüknji pa voda ne teče skaus“

Na srečanju porabski Slovincov v Sombotelu je največ lüstva (h) valilo slamnato strejo dinske kuče, stero je pokrival **Jože Rogan** s svojim sinom iz Trdkove, iz Slovenije. On je ijašnji pokrivač, zatau poznajo njegvo znanje v Sloveniji, v Avstriji pa pri nas tū. Njegve pridne roke je erbo njegvi sin tū, šteri tadale leko pela tau dosti vreden mešterijo. Kak njima je šlau delo, leko zvejmo od samoga mojstra. „Mi smo ponosni, ka smo sē sploj leko prišli, ka smo leko dokazali, ka znamo nikaj napraviti. Sicer smo se tūdi skušali potrūditi, smo svojo slamo sē pripelali in smo tau strejo pokrili, kak znamo. Dejansko se tūdi vidi, ka smo sposobni napraviti tau, ka znamo. Bili smo trije, ka sva s sinaum s seov mela enoga mladoga z Gornjega Senika, ka nam je pomogo. Mi smo se strašno lepau meli, smo se zelo dobro počutili pri vas.“

• *Kak sta začnili vūva s sinaum tau delo? Vej si pa šlje za slamo tū ti emo bri-go.*

„Eno leto naprej sam se ge že z Marijo Kozarjevo pogovarjau, da mo prišli do toga projekta. Gda sam znau, ka ge do toga pridem, sam že biu pripravljen lansko leto, ka tau velko količino slame sam pripravim. Zatau sam pravo, ka štjem s svojo slamov delati, ka je najbola važno tisto, če si sam svojo slamo vónapraviš, dobro go vōspučaš, vōzmlatiš.“

• *Kak si slamo leko pripelo prejk granice?*

„Ge mam papire, da leko pelam prejk granice. Tau moram povedati, da je zelo dobro bilau, ka je vaš kamion prišo, papirge so bili vse kreda, da smo z vaše strani, na Madžarskom nobeni težav nej meli. Z naše strani sam pa ge vse papire napravio pa rejšo.“

• *Pred enim kednom je šlja frtau streje bilau nazaj pokrivat. Čajt je biu ranč*

deževan, da si pa ti biu gvūšen, ka vūva s strejov zgotaūvita do nedele.

„Ja moram odkrito povedati, gda sam sē prišo, mi nej bilau vseeno, sam mislo, de- lo je velko, projekt nej mali, meu sam pa upanje, če de vse dobro šlau pa če de kelko-telko vrejmen, nama bau uspelo. Začnili smo 2. augusta. Sicer smo se potrūdili, ka smo res delali vsako soboto, cejle dneve vgojno od šeste pa večer do devete. Smo tūdi v vūpanji delali pa smo na včerašnji den srečno končali, tak ka je na pravi čas, rok bilau gotovo delo. Malo pa vrejmen tū nagajalo, klub temu se nam je zatok posrečilo. Po kvadratni metrov je moj največji projekt biu 250 kvadratov, te je pa malo več. To je eno največšo mojo dozdašnje delo, ena največša kuča, ka sam go v trideseti lejta j pokrivo.“

nej bila gotova. Ker rok je vezani, otvoritev de. Če kuča nede gotova, kak de tau vōgledalo? Sam si mislo, če nede gotovo, de en del oprejtoga ostalo. Pa sva se ške gnes pitala, kak bi tau zdaj vōvidlo, če bi mūva nej gotova bila.“

• *Zatau sta pa vūva ške te tū pokrivala strejo, gda je ronijo dež. Tašoga reda nej nevarno delati, gda se vse škali?*

„Ka je najslabše, če dež ide,

Jože Rogan

Damjan in Jože Rogan iz Trdkove med pokrivanjem iže

• *Kakšne težave sta mela pri pokrivanji te kuče?*

„Nama nobeno pokrivanje težave ne dela. Delalo je naja probleme edino tou, ka naja čas gnau. Če bi bilau slabo vrejmen, bi mogauče

so mokre late (latuške) pa je zelo nevarno po lataj oditi. Mokra slama se ne da pokrivati, trbej malenkost počakati, ka se vsaj malenkost mora posušiti, ka človek leko normalno dela. Ovak je

pa zelo žmetno pa nevarno gor po lataj hoditi.“

• *En tau te streje je preveč strmni, skur gnako stogi prauti nebi. Tisto je pa ja nej bilau enostavno pokrivati?*

„En del je nej normalnoga v tau streji. Zadnji del ob strani, tisti je zelo zahteven, ker se slama vleče in zahteva zelo počasno delo in trbej zelo previdno delati, da go dobro zvezaš pa go pravilno postaviš.“

• *V slamnato strejo se mūši ne spravijo nota, ka bi go v kūp zmlatili, na nikoj djale?*

„Čimbola pravilno moraš slamo vōzmlatiti. Miši v strejo nedo, če je pravilno izmlačano. Mi smo se potrūdili, ka smo pravilno zmlatili pa pokrili. Gledam pa tou tak, če de tau na dim kūnja, tau de zelo velka prednost, če dim pistimo gnauk notrik v slamo, ena miš v tau

v tau strejo nut šla. Glede te hiše, je tau zelo velka prednost, ki mogauče ostale hiše te prednosti nemajo.“

• *Pa se te dojn nej trbej bojati, ka se der gorvūže ta kuča, stera je z lesa pa slame.*

„Vidimo, ka nega orara, dimnika. Vsaka na dim kūnja je tak, v peči se kūri, dim ide vō na vrata. Nikoli se nemre vōžgati, ki se dim v kūnji keukratno zaokraūži, se teukratno rasladi pa nobena iskra več nemre priditi prejk vrat. Tisti slabši dim, šteri je že raslajeni, ide nize doj pa na vrata vō, ide notri med ruž pa skozi streje, tisti se več nemre vōžgati. Moram pa tau povedati, znati pa trbej kūriti. V te kaminaj, v kūrni peči ali pa na prostom se ogenj ne smej rašiti, normalno mora goreti. Kūriti trbej čisto normalno z dobrimi drvami.“

• *Ka je pa razlika med tejm, kak vi pokrivete pa kak Vaugri?*

„Vaugri delajo samo s slamov, ne nūcajo nobeni drūgi material. S slamov obratno pokrivajo, klasi so zvūna streje. Ka se pa tiče naše streje, klasi stogijo notri, s tejm je pa ena določena prednost, ka voda hitro doj teče po tau streji. Drūga razlika je pa tau, ka mi nūcamo za dodatni material leskove pa vrbove šibe, ka s tejm doj vežemo, doj stiskavamo slamo. Prednost je v tejm, ka je tau gladka streja, dež brz doj teče. S tejm je pa prednost, ka slama dosti pomali odмира, življensko do bo ma duže. Tau je novejši način pa bolj kvaliteten.“

• *Zdaj pa te rejši uganko, stero si mi postavio med kednom ške z visike streje. Ka je tau, lüknja na lüknji pa voda ne teče skaus?*

„Tau je streja s slamov pokrta. Leko vidimo pri mojom pokrivanji, ka je telko lüknj na tau streji pa voda ne teče notrik, ka so lüknje doj obrnjene pa voda zgoraj po lüknjaj doj teče.“

K. Fodor

OD SLOVENIJE...

Slovensko-hrvaški odnosi napeti tudi med počitnicami

Slovensko-hrvaški odnosi so se še dodatno zaostri, potem ko so hrvaški policisti na podlagi odredbe umazkega sodnika za prekrške aretirali slovenskega državljan, piranskega občinskega svetnika Joška Jorasa, ki živi na levem bregu Dragonje, in ga odpeljali v zapor v Pulj. Slovensko zunanje ministrstvo je hrvaškemu zunanjemu ministrstvu poslalo protestno noto, v kateri je izrazilo protest zoper odvzem prostosti slovenskemu državljanu, aretacijo pa so obsodile tudi nekatere slovenske politične stranke in predstavniki civilne družbe. Joras, ki je moral na prestopanje 30-dnevne zaporne kazni zaradi neplačanih odločb sodnika za prekrške, ki mu niti niso bile vročene, ne priznava hrvaške jurisdikcije v spornem istrskem zaselku Mlini in je iz protesta v zaporu začel gladovno stavkati.

Peres obiskal Slovenijo

Slovenijo je obiskal izraelski zunanji minister Šimon Peres in se med enodnevnim uradnim obiskom srečal z vodilnimi slovenskimi predstavniki. S slovenskim zunanjim ministrom Dimitrijem Ruplom sta podpisala sporazum o sodelovanju na področju zdravstva in medicine ter sporazum o medsebojni pomoči pri carinskih zadevah. Rupel, ki je menil, da je edini sprejemljiv način za rešitev bližnjavzhodnega spora vrnitev zasledenih arabskih ozemelj v zameno za trajen in pravičen mir na osnovi sklenjenih mirovnih sporazumov med Izraelom in Palestinci in arabskimi državami, je Izraelu ponudil "dobre usluge".

„Če rejdko pridem, dapa na svojo zemlaju se vsedem...“

S tejnimi rečami si je zdenila gospa Anica iz Maribora, gda mi je po dukšom pripovednjanji voovala, ka je v Slovenskoj vesi kúpila parcelo. Zakoj ravno v tauj porabskoj vesi? Če je pa tau njena rojstna ves, istina, ka že skurok 55 lejt ne žive tū. Gda sam go prosila, naj se notrapokaže, mi je pravla: »Vi samo napišite, ka Anica Dončec, po domanje Földina Ana. Tak do vsi znali, što sam.«

Po bojni je bila med tistimi mladimi, steri so tak mislili, ka se trbej slovensko materino reč včiti pa v šauli mlajše tō včiti. Zatok je išla na jezikovni tečaj (nyelvtanfolyam) v Peč. En mejsce je prvi taprišla, kak bi trbelo, tak ka je te štiri mejsce daleč kraj od daumi bila. Prvč se je zgodilo z njau, ka je tak dolgo od daumi bila. Velki varaš se ji je trno vido, tečaj več nej na telki.

»Na tečaji smo bili vtjuper Srbi, Hrvati pa Slovenci. Dja sam se, mislim, ovak dobro včila, dapa tak težko sam se nigdar nej včila kak tam. Terplan Gusti pa Kolesov Jože so pred nami ojdli, njim je leže bilau, ka so bole pri meji doma bili in so gunčali »lepši« dialekt kak mi. Gda sam zgoutauvila, sam dva mejsce včila slovensčino v Sovenskoj vesi. Te se je pa politika nika obrnula pa sam si pravla, dja se več s tejm nemo spravla.«

• Gda ste odšli v takratno Jugoslavijo?

»Odišla sam 1949. leta. Dapa nej samo politika kriva bila. V držini se je zgodila ena nesreča, doma smo ostali brezi krav, kaul pa škeri, tak ka smo nej mogli zemlaju delati. V fabritji tō nej bilau dela. Te smo pa zvedli, ka v Jugoslaviji dosta dela majo. Te so eštje nej tak strogo skrb meli granico kak po tistim. Smo se vtjup-spravili pa smo taprejk šli.« *Gospa Anica se tak spominja, ka ji je osem bilau, steri*

so z njau vred odišli. Prejk granice so vendrik pri Ritkarovcaj šli, kmica je bila, dapa nekak ji je vodo, ka so oni poti nej poznali.

»Najprva so nas pelali v Murško Soboto,« - pravi gospa Anica, »dva, tri dni smo bili tam, ka so nas zasliali, zakoj smo prišli, če nejsmo doma meli kakšni grej. Potistim so nam dali papire pa so nas pitali, ka bi radi delali. Moj oče so tō v Jugoslaviji

Földina Ana iz Maribora, rojena v Slovenski vesi

bili, v Srbiji. Pitali so me, če ščem k očeji titi. Te sam se pa nej mogla odlaučiti, rada bi bila z očom tō, rada bi pa ostala z mladimi tō. Delo sam dobila v Kidričevem, tam so te fabriko zidali. Dapa zavolo rečji mi je nej leko bilau. Pravla sam si, ka tak slovensko kak tam gučijo nigdar nemo znala. Vidte, zdaj pa že skur težko gučim porabsko narečje. Mladi človek se brž navči. Najprva sam delala v vrtinariji (kertészeti), flanco smo sadili. Dvej sve z Vogrskoga bile, ali vsigdar sve prve bile. Po tistim, gda smo že bole znale gun-

čati, sva v künjo prišle, naslednje pa sam v pisarni delala. Moža sam spoznala, oženila sva se, stanovanje (lakás) sva dobila v Kidričevem v nauvom bloki. Doma smo staro ižo meli, tū pa vse nauvo bilau, vejte, ka se mi je vidlo.«

Dapa zatok nej vse tak lejpo bilau kak nauvo stanovanje. Gospa Anica je dugo nej mogla domau titi. Dvajsti lejt je stara bila, gda je odišla pa skurok tritresti, gda je najprva domau prišla v Slovensko ves. Eštje na pokapanje svoje matere nej mogla priti.

»Gda je naša mami mrla, sam že v Maribori bila. Dala sam prošnjo, ka bi rada domau išla. Že drugi den so mi poslali dovoljenje (engedély), uni prej nika nejmajo prauto, samo ne vejo, kak do na Vogrskom na nas gledali, ka smo na črno odšli. Oni od-

govornosti ne vzemajo nase, če se nam kaj zgodi. Prajli so mi, ka pa če me ne pistijo nazaj, pa več nemo vidla svoje mlajše.«

• Te ste ranč na pokapanje svoje matere nej ojdli?

»Nej sam vúpala titi. Vejte, kak je tau lagvo bilau? Dapa če človek dosti težav preživi, te trdi grata, ka eštje dja-kati ne more,« pravi gospa Anica s skunzami v očaj. »Mati so mrla, sam nej mogla domau. Oče so te že v Avstriji bili, tam so mrla tō. Zdaj še te samo sestro mam tū v Varaši. Tū se vidimo včasih. Večkrat bi prišla, samo mi je

lagvo v autoni. Ali furt čutim, ka sam tū doma.«

• *Vašim mlajšom, vnukom ste kaj pripovedjali, odkdeste, odkec so njini stari starišnje?*

»Oni tau vse vejo. Pa vejte, ka sam dja en falat zemle kúpila v Slovenskoj vesi?«

• *Te kakšno ižo, vikendico zidali?*

»Nej, nej. Nejsmo tak bogati. Tau smo kúpili za spomin. Kak sam prajla, če rejdko pridem, dapa na svojo zemlaju si sedem. Tisti, steri mi je pomago kúpovati, mi je pravo, ka vej za eno parcelo na brgej. Gvúšno mo rada, ka sam dja tō na brgej doma bila. Tau je trno fanj občutek.«

• *Kak ste vi zvedeli za srečanje porabskih Slovencev?*

»Moja sestra je meni Porabje zrikala, za tau sam nje hvalježna. Dja tau vse preštem, pa nej enkrat, trikrat. Vse vas poznam, steri pišete. Dja sam tō mislila, ka mo novinarka, gda sam mlada bila pa sam bila na slovenskom tečaju, dapa te eštje nej bilau telko možnosti, nejsmo prilike meli kak vi zdaj. Televizijo tō gledam, Porabske utrinke vsakši 14 dni. Tak sam pa se zvedla za tau srečanje.«

• *Ka vam pomeni tau srečanje?*

»Domači kraj je zlata zemla. Vi leko dete domau, gda ščete, mi smo pa dugo lejt nej mogli. Dja sam betežna, če pa betežna tō pridem, te vejte, ka mi tau pomeni.« Z gospo Anico sva se pogučavali na srečanju v Somboteli, kam je prišla s sinaum, snejov pa dvōma vnukoma. Že zdaj razmišlja o tom, ka drugo leto se na tom srečanju najde s sestrov svoje najbavške nekdanje padaški-nje, stera živi v Ameriki. Vúpajmo, ka tak bau.

Marijana Sukič

„Te pa vkradnite staro mamo...“

Te dni sam nika v Slovenskoj vesi ojdla pa mi je nika takšno na vüje prišlo, ka se mi je sploj vidlo. Pa sam se te odlaučila, ka morem spoznati tisto žensko, ki bi mi leko tau povedla.

Trejza Kozo živejo zajek za krčmauv, tam na küpi gestejo tri hiše, od stere za dve ne vejm, čidni sta. Dobro ka mi je na pomauč skočo moj dober spoznanec Feri Megges, etak sam pa ta najšla k Trejzi. Pred par minutami so z njive prišli, etak sam pa srečo mejla, ka sam je najšla doma.

Kak je že etakšoga reda tau šega, človek najoprvin spoznava tistoga, k steromi je prišo. Pa te je tuj vöprišo, ka se nama ja nej trbej spoznavati, müve sva si nej samo že spoznane, liki nikša dalečna rodbina tü. Najbole sam zatok rada bila, ka sam es zablaudila, ka se je zdaj vse razčistilo, ka je meni nej čisto bilau od moji sorodnikov. Trejza je 10 lejt starejša kak ge, depa tau zatok ne ovadive kelko sve stare, kakoli ka bi Trejza zmerom leko 10 lejt zatajila.

• *Trejza, sploj dobro vögledate. Človek si samo leko želej, da bi etak vögledo, kak vi pri tej nej mladi lej-taj. Kak je tau?*

„Če sama nase gledam, te leko tak povejm, ka človeka delo gor drži. V svojem življenji sam dosta delala pa sam rada delala. Eške gnes tü delam, nigdar sam nej brez dela, meni se djibati trbej.“

• *Malo mi gučite od svoji mladi lejt, kak je te bilau, ka vse ste zadobili.*

„Moram povedati, ka sam se dja nej stejla trnok včiti, dja sam bola rada delala. Etak sam pa že v 16. leti začnila v židanoj fabriki delati pa sam 32 lejt na tri partije delala na mašinaj kak tkalka (szö-vönö). Gda sam domau prišla iz fabrike, te sam pa

tadala delala na njivaj, po sonžetaj. Gazdijo smo tü pelali. Tačas ka sam doma bila, doma, gda sam se oženila, te pa na nauvom daumi.“

• *Tej cajti, gda ste vi začnili delati, so po bojni bili*

pa so bila žmetna 50. lejtä tü. Kak se vi na tau spominjate?

„Dja sam v fabriki delala, tau je za domanje dobro bilau, ka smo z materjov vred pejnaze služile. Žmetna lejtä so tü bila, je istina, depa so tü bila, je istina, depa tista 60.-70. lejtä so za delavce pa ranč tak za pavre nej slabe bile. Sto je delo, se pošteno držo, so ga plačali. Tista lejtä smo leko ram zidali, pri banki smo 2 procenta žau plačovali. Pavri so leko maro krmili, za krave smo podporo (támogatás) dobili. Če je v tisti lejtaj stoj sto delati, je leko dosta vse dosešno. Dja sam med tistimi bila, stere smo v židanoj fabriki najbavše tkalke bile. Gestejo knjige, stere gučijo od židanoj fabriki, v tisti knjigaj so name tü notra vzeli pa so pisali od mene. Tkalka biti je nej leko delo bilau. Največ tkalk je Slovenska krajina dala. Slovenske ženske so bile najbavše delavke, najbavše tkalke. Našo delo so plačali, so nam na vsake državne svetke dali zvünredno pejnaze, premium. Te lejtä so bila dobra za tau tö, ka sva z možaum – ki je žau že 8 lejt

mrtev – leko pomagala svojim čeram rama zozidati.“

• *Če se rejsan ne vidi, ka so že vaši vnuki tü vsi odrasli, nika mi povejte od svoje držine tü.*

„Dve čeri smo meli, obe-dve so gnes oženjene, etak pa mam 3 vnuke. Edna (h)či v Varaši ma rama, ta druga tü v vesi, je moja sausedica. Vnuki so vsi šolari-vani, te doma-nji eden de pravnik ali birauf, dekla zdravstveno visoko šaulo ma, tretji je pa že v

službi. Dekla se je zdaj nej davnik oženila. Tak držim od držine, ka eden človek skauz za svoje dela. Lepau je, če maš deco, vnuka, maš cilj zakoj delati, se trüdit. Pa dati je sploj dobro. Baukse kak dobiti.“

• *Točkar sve od vaše držine lejpe kejpe gledale pa te je vöprišo, ka so vas vaši šogorge (svaki) v Meriko tü pozvali. Kak je tam kaj?*

„Splojradasam, ka sam leko pred trejmi lejtami tam tö ojdla. Dosta lejpoga sam vidla, depa tisto je drugi svejt. Pa naj nišče ne misli, ka tam kaj k šenki dajo. Tam ranč tak, če nej več, trbej delati kak tü doma. Ovak je pa sploj lejpo doživetje (élmény) bilau tau zame.“

• *Gučala sva od vaši vnukaj pa je te vöprišo, ka nej dugo se je vaša vnukinja ženila. Od toga sam pa nika sploj smešjnoga dapa itak lejpoga čüla.*

„No, moja vnukinja se je juliuša slednje dni ženila. Na gostüvanji so inda svejta tö dosta norije delali, zdaj že nej na teltja. Tak ka do paunauči, dočas nega snejin ples, je bola »mir«. Gda sneja pleše za dar, te nistarni vrajži moški že komik čakajo, gda de prilika, ka mauž malo vkraj pogledne, ka vkrad-nejo snejau. Tü je tö tak šlau. Depa nej samo mauž, dja sam bila tista, stera sam trno skrb mejla pa branila snejau, naj go pa donuk ne odnesejo. Pa so buma probali, depa dja sam go vsigdar obranila. Te so pa tej moški kaj nej vedli pa gnauk samo eden krči: »Te pa vkradnimo staro mamo!« Pa so se že pripravljali. Depa dja sam te skaučila pa sam njim vujšla, sam se skrila. Gda sam zna-uvič nazaj prišla, so že nej kradnili snejau pa dja sam njim tö nej falila.“

Leko, ka so tej moški nauvo šego nut prinesli pa te leko ka tau name tü čaka? Tau je gvüšno, ka mo svojo vnu-kinjo, če de se ženila, ge tü branila. Pa če do name steli odvlejšči? Že si zdaj premišlam, če se dam ali nej. Ka vi mislite? Vej pa leko, ka de tau moja slednja prilika. Vej mo te že vidli.

I. Barber

... DO MADŽARSKE

Obisk finske predsednice

27. in 28. avgusta je Budimpešto obiskala predsednica Finske, ga. Tarja Halonen. Do uradnega obiska je prišlo na vabilo predsednika R. Madžarske Ferencza Mádlja. Tarja Halonen je po pogovorih s predsednikom Mádlom izjavila, da je Madžarska med najbolj pripravljenimi kandidatkami in leta 2004 ima vse možnosti za vstop v Evropsko unijo. Obodličnih uradnih odnosih imajo civilne in kulturne organizacije pomembno vlogo pri tem, da čutimo madžarsko-finsko jezikovno sorodstvo kot zelo bližnje sorodstvo.

Tarja Halonen se je srečala tudi s predsednikom vlade Péтром Medgyessyjem in zunanjim ministrom Lászlóm Kováćsem.

Kadilci prej umirajo

Po podatkih Centralnega statističnega urada je življenjska doba kadilcev za osem let krajša kot nekadilcev. V zadnjih treh desetletjih je zaradi posledic kajenja umrlo 800 tisoč ljudi. Trenutno umre zaradi teh posledic letno od 28 do 30 tisoč ljudi. Najbolj so izpostavljeni moški, v zadnjem obdobju je pa tudi vse več kadilk.

Programi, prireditve

• Na radgonskem kmetijsko-živliskem sejmu so 31. avgusta nastopile ljudske pevke iz Monoštra. Pevke je na sejem povabilo Pomursko turistično društvo.

• 7. septembra ob 19. uri bo v Sakalovcih nastopila Gledališka držina Nindrik indrik. Predstavili se bodo z igro Krčma.

• 8. septembra na svečani seji občinskega sveta občine Gornji Petrovci bo nastopil Mešani pevski zbor Avgust Pavel. Svečana seja bo v Martinju.

• Člani Društva porabskih slovenskih upokojencev se bodo 12. septembra napotili v Slovenijo. Obiskali bodo Ptuj in okolico. Izlet organizirajo s pomočjo Društva upokojencev Murska Sobota.

RADIO MONOŠTER

UKV (FM) 106,6 MHz

Od ponedeljka do sobote

od 16. do 17. vöre,

v nedelo

od 12. do 14. vöre.

„V Varaši mam stanovanje, doma sam pa v Slovenski vesi“

Juníuša smo delavci od radiona vkúper bili na izletih z učiteljicami pa učitelji. Zoltan Majcan je tó biu na tom tridnevnom izletu pa je na busi dobre šale gučo.

„Dosta šale sam čújo od očeta, mamice pa od babe tó. Gda smo gnauk dobili cajtunge Porabje, je moj oca ranč obed emo pa je te malo prejkprešto. Gnauk samo zadnjo stran gleda pa pravi: „Ka pa tau tó piše, ka nika se ne smeji!“ Dja sam pravo, ka tau je nej nika se ne smeji, liki nika za smeji.

Tau mi je pa eške baba pripovedjala, ka inda svejta, gda so šli v Mariacel na prauško, so dveje babe tó šle. Edna je malo več pila pa nej samo vodau. Gda so taprišli k Marijin kip (szobor), je tista baba že malo omana gratala pa se ji že malo vrtelo. Gnauk samo prajla: „Ej, Marija, mi smo mislili, ka mo mi kauli tebe odili, zdaj pa don ti kaulak nas odiš.“

• *Gda so tvoj oca oprvin tau šteli, ka nika se ne smeji, te tvoja mati pa ti ste je malo vósmedjali?*

„Mati je zenik vpamet vzela, ona se je smedjala, depa dja sam se nej vósmedjau z njege, liki sam ma pravo, naj eške gnauk taprešte, ka je tam dolanapisano. Te malo čemerasti bijo pa pravo, ka istino mam.“

• *Če že od starišov malo gučimo, moremo povedati, ka si ti v Slovenski vesi doma biu, zdaj si pa že v Varaši. Kaše so bila tista lejta, gda si eške tam doma biu? Maš brate ali sestre?*

„Na žalost, nemam brata pa sestre tó nej. Dobro je bilau v Slovenski vesi. Dja sam nej tak bijo, kak je zdaj nej davnik Klara Fodor guncála, ka se je ona tak dobro počútila na njivaj. Dja sam strašno nej sto delati na njivaj. Tau je meni kaštiga bila,

samo nišče me nej pito, če ščem ali nej. Meo sam padaše iz Monoštra, so prišli k nam, ka mo šli na štrand ali se grajat. Te so mi doma prajli, ka zdaj nega cajta,

Zoli Majcan, profesor srednje šole v Monoštri

»Vsikdar sam se raj včijo kak po mezevaj delo«

zdaj trbej titi na njivo ali mlejko trbej nesti. Depa ka sam si vedo, mujs je bilau delati. Dobro vejim, gda mi je stari dejdek pokazó, kak trbej pauvrse delati. Te je še dobro bilau, ka sam se brž navčo vse. Ali gda sam cejli den tau delo, tau že strašno bilau pa bi najraje že vujšo domau. Samo so me nikdar nej njali. Tak sam mislo, če mo se dobro včijo, te mi nede trbelo doma delati. Doma sam pravo, ka sam dobre ocene (jegy) daubo. Te so mi prajli, ka dobro, dobro, ali zato mo na njivo šli. No, gda sam se že v visoki

šauli včijo, te sam že nej telkokrat išo na njivo. Stari oca pa mati so te že menja grúnta meli. Zdaj pastariške samo svinje majo, malo kokaúši pa oni tau zato tak taladajo. Tau se mi že vidi, če človek malo na den eno vóro dela, depa gda zazrankoma od sedme večer do pete vóre dela po njivaj, tau že nej zame bilau.“

• *Tašo velko verstvo so meli tvoji stariške, stari stariške?*

„Tašo vólko nej, samo so nej meli traktor pa mašine, samo krave, pa smo te dosta z rokauv mogli delati. Gda smo domau z njive prišli s kravami, tak sam žeden bijo, ka bi zenik sto pit titi, depa moj dejdek vsikdar pra-

več nikdar nej probó. Dja sam vsikdar mlejko noso. Mati bi tó tanesla mlejko, ka te bi dja malo leko gledó televizijo, samo babica je vsikdar prajla, ka tau je moj resort, tau moram delati. Krave sam tó paso. Tisto sam rad delo, ka sam te vsikdar leko knige što. Istina, ka so mi krave večkrat odišle, ka sam pozabo, ka dja krave tó mam, nej samo knige. Gnauk so pa stariške pa dejdek vónajšli, ka oni do okapali, dja pa prej tam mam dveje krave, pa naj z branami malo tapovlačim njivo. No, dja sam se tak žalostno vcujprapravlo, pa kak so krave šle, edna mi je na nogau staupila. Kričo sam, ka naj dejo, ka mi krava na novej stoji. Te sam brž z rokauv kravino nogau gorazdigno, pa je krava mirno tadala staupila. Naši so mi pa prajli, ka tau nika nej, leko tadale delam.“

• *Što bola siguren (strogi) biu, stariške ali stari stariške?*

„Bola stari stariške. Vsikdar so guncáli, ka njivo, ka mamó, strašno dobro trbej pripraviti, ka tau je eške moj dejdek dobiu, ka so njegvi stariške v Meriki delali, so dolare domau prinesli pa te zatau so tau njivo kúpili, zatok moramo tau njivo fejs poštvúvati. Depa tau je gvúšno, ka so oni z dúšov delali na njivi. Vsikdar sam guncó, ka če bi dja tó z dúšov delo, te bi tó baukše bilau. Tau, ka zdaj včim, z dúšov delam, depa če se človeki kaj ne vidi, te je tisto strašno delatí. Baba je trno sigurna bila. Ona je vsikdar tak autokratična bila, ka je ona povedala, je mislila, ka je tisto Sveto pismo.“

• *Oni so te venak s svojo sigurnostjo tó kaj navčili pa nji si zato venak tó rad emo?*

„Ja, trnok dosta! Vejim, ka gda sam s Sombotela prišo, te sam vogrski začno z njauv guncúti. Ona mi pa vsikdar povedala, ka smo mi Slovenci, zakoj dja vogrski gučim. Baba je trnok rada popejvala tó pa pripovejti guncála. Dobro vejim, ka me je trnok rada mejla, samo malo težko mi je bilau razmeti kak deteti, ka je ona vsikdar slejdnjo rejč mejla. Moja mati je v židanoj fabriki delala ali na njivaj, tak ka njé sploj nej doma bila pa dja sam vsikdar z babov bijo, gda sam eštja na njivaj nej mogo delati. Moja baba je pa betežna bila pa nej mogla na njivaj delati, depa trnok je rada bila, če stoj fejs dela pa je vsikdar zapovedla, sto ka mora delati.“

• *Bilau, ka so te babica fejs poštrafali, če si kaj zade-no?*

„Tau vejim, ka gda sam štiri ali pet lejt star bijo, te sam se pri sausedi grajo z mlajši pa smo prejk šanca skakali. Dja sam pa nej taši dober bijo, sam nej mogo šanc prejkskočiti pa sam v šanc spadno, v gnojšnino. Domau sam išo fejs zadjaukani, baba me je že čakala pa nej ka bi me potolažila, ka se je zgodilo z menov, me je nari-bala, kak vógladam.“

• *Prva si v Slovenski vesi doma biu, zdaj se pa v Varaši držiš. Kak na gausti deš v rojstvo ves, gde telko spominov maš?*

„Zdaj, ka so počitnice, vsikši den, ka tam mam obed. Gda pa včim, te sam pa samo konec tjeđna doma. Te vsikdar pomagam starišom, če kašo vekšo delo majo. Gda dem v Slovensko ves pa ma stoj pita, kama dem, te vsikdar tau povejm, ka se pelam domau. Tü v Varaši mam stanovanje ali doma sam don v Slovenski vesi.“

Monika Dravec

Vse o Muri v Sloveniji

Knjiga o črni reki in njenih ljudeh

Med zbirkami murskosoboske založbe Franc-Franc je tudi serija Vse o... V prvi knjigi so avtorji predstavili Porabje, v drugi opisujejo reko Muro v Sloveniji, tretja knjiga pa je o zdravilnih in energetskih točkah v Pomurju s podnaslovom Inteligenca narave – Bukovniško jezero, Grad na Goričkem, Razkriški kot. Prvo knjigo smo v našem časniku že predstavili, tokrat je na vrsti druga knjiga o Muri, o tretji knjigi pa bomo pisali v prihodnji številki Porabja.

Urednik Franci Just je knjigi na pot napisal: *«Odločitev, da bo druga knjiga v knjižni zbirki, Vse o "posvečena reki Muri, je izšla iz preprostejšega dejstva, da reka Mura danes predstavlja izjemen naravni biotop, kraji ob njej pa so spričo nekoliko počasnejšega razvoja ohranili prenekatero živo podobo, ki je drugod le še podatek v knjigi ali obris na sliki. Oposameznih predelih porečja Mure in nekaterih krajih sicer obstaja besedno in slikovno gradivo, vendar pri pregledu le-tega nismo našli noben celovit prikaz "slovenske Mure". Ta knjiga torej prvič pri nas ponuja celovito informacijo o reki Muri in njenem zaledju. Za celovitost informacije pa so poskrbeli Janez Balažič, Stanka Dešnik, Franci Just, Feri Lainšček, Tine Mlinarič, Milan Vogrin in Vlado Žabot.*

Mura – reka vodnih pramenov in zelena divjina med žitnimi polji, je naslovlila razpravo Stanka Dešnik in v uvod zapisala: *«Mura, ta široka, nižinska reka, po kateri je slovenska pokrajina na njenem levem bregu – Prekmurje – dobila ime, izvira v daljnem alpskem svetu, v Nizkih turah na Avstrijskem.»* Kljub posegom v prostor oziroma gradnji obrambnih nasipov pred poplavi je Mura ohranila del svojih nekda-

njih značilnosti, *«zato pomeni krajinskim arhitektom in prostorskim načrtovalcem naravni krajinski gradnik v podobi panonske Slovenije, ki se prepleta z ustvarjalnimi krajinskimi prvini v prepoznavno in izjemno ravninsko krajino.»*

Milan Vogrin predstavlja rastline in živali ob Muri: *«Rečni rokavi in mrtvice med poplavnimi logi so*

sti in še številnih drugih je bilo celotno območje reke Mure skupaj z ohranjeno kulturno krajino okrog Velike Polane in obema gozdovima črne jelše, Polanskim in Črnim logom, predlagano za regijski park. Že sedaj je omenjeno območje uvrščeno med evropsko pomembna območja za ptice.»

Urednik knjige je tudi avtor teksta Obmurje v preteklo-

«dopustili, da se nas dotakne... Zagotovo bo sodobni popotnik ob Muri odkril koščke neokrnjene narave, ki so v drugih predelih Slovenije morda redkejši, in lahko bo doživel specifično etnografsko izročilo, skratka, se napolnil z doživljenjsko drugačnega, morda mističnega, magičnega, skrivnostnega, morda s preprostostjo, odkritostjo in mirnostjo.»

«Reka je ljudstvu dajala vodo in hrano, na njej je potekal promet, v rečnih dolinah, ki veljajo za naravno plodno, se je razvilo samoumevno kmetovanje,» ugotavlja Tine Mlinarič, avtor teksta Mura in «njeno» gospodarstvo. Med dejavnostmi, ki odražajo gospodarski odnos obmurskega človeka do njegove reke, so najznačilnejše urejanje rečnega toka (buraštvo), ribištvo, mlinarstvo in promet na ter čez Muro (brodarstvo). Avtor podrobno razčlenjuje buraštvo, mlinarstvo, brodarstvo in tudi ribištvo. Sicer se desetletja ni moglo zgoditi, da bi v prosoptih iz Pomurja manjkalo mlin na Muri.

Mursko mitologijo razgrinja pisatelj Vlado Žabot: *«V ljudskem izročilu obmurskega sveta so sila raznolike duhovne naplavinne, ki so jih v njem zapustila ljudstva, ki so tod živela daljši ali krajši čas. S pozornejšim opazovanjem je mogoče te naplavinne razpoznati, pri čemer se pokaže, da so v njih ob krščanskih plašeh še mnogi starejši duhovni nanosi, vse do totemističnih in rodovnoplemenskih. Med slednjimi so najopaznejše bogate slovanske sestavine. To bogastvo in raznolikost duhovno izročilo je neprecenljiv kulturni kapital, saj v globalizirajočem se svetu ponuja eno redkih trdnih podlag naše identitete.»*

V Zapredenih murskih podobah umetnosti zgodovinar Janez Balažič predsta-

vlja fotografske in slikarske stvaritve Mure in o Muri. Med fotografi omenja dela Jožeta Kolose-Kolosa: *«Kološ upodablja v svojih mürskih pejsažih svet arhaične lepote. Dragoceno in izjemno!»* Med fotografi, ki so upodobili Muro, avtor omenja Miška Kranjca, Jožeta Pojbiča in Istvana Hagymása, med pomurskimi likovnimi umetniki pa so se z Muro poizkusili pokojna Lajči Pandur in Ladislav Danč pa Franc Mesarič, Ignac Meden in Zdenko Huzjan. *«Zdi se, da je Huzjan v likovno sijajnih delih iz cikla Mürišče uglasil murski topos na najvišji, himnični zven.»*

Proti koncu knjige je še en tekst Francija Justa, in sicer na temo Murske besede, v katerem beremo, da bi bilo *«skrajno nenavadno, če se Mura in svet ob njej ne bi zapisala tudi besednim ustvarjalcem. Obmurski prostor kot krajinski in življenjski fenomen je navdihnil prenekatero stvaritev tako v ljudskem slovu kot v umetniškem ustvarjanju.»* Avtor najprej opiše Mursko ljudsko pesništvo, na to pa še Mursko umetno slovo (Miško Kranjec, Ferdo Godina, Karolina Kolmanič, Drago Grah, Branko Šomen, Feri Lainšček, Vlado Žabot) in Mursko umetniško pesništvo (Nace Kranjec-Pajlin, Ivan Krampač, Franc Šebjanič, Milan Vincetič, Boris Brunec, Tine Mlinarič, Mirko Krizman).

Za zaključek pa je Murski kažipot o arheologiji, brodih, cerkvah, folklori, galerijah, gozdovih, gradovih, kulinariki, lovstvu, mlinarstvu, muzejih, naravovarstvu, parkih, poteh, ribištvi, športu in turističnih organizacijah. Tekste dovolj bogato dopolnjujejo tudi barvne fotografije sveta ob Muri.

To in še je «slovenska Mura» od Čeršaka, kjer vstopa na slovensko ozemlje, do meje s Hrvaško.

eR

najbolj pestra in raznovrstna bivališča redkih živali in rastlin, ki so se iz drugih, zlasti industrijsko razvitih predelov Evrope, morale umakniti in so tukaj našle svoje zadnje zatočišče.» V poglavju Reka avtor poudarja, da je Mura tista, *«ki daje življenje celotni pokrajini. Brez nje ne bi bilo poplavnih gozdov, ne mrtvice, ne močvirij, ne prodišč in upam si trditi, da niti ne Pomurcev.»* In nekaj drugih poglavij: Prodišča, Bregovi, Poplavni gozdovi, Črni in Polanski log, Murska šuma, Kraljestvo ptic, Mrtvice, Močvirski travniki, Polja, Gramoznice. Zanimiva je tudi statistika: ob Muri je bilo ugotovljenih okrog 30 vrst sesalcev, 200 vrst ptic, 15 vrst dvoživk, prek 40 vrst rib, okrog 50 vrst kačjih pastirjev, preko 1000 vrst hroščev in metuljev, okrog 100 vrst polžev in školjk ter več kot 600 rastlinskih vrst. *«Prav zaradi vseh naštetih zanimivo-*

sti in danes: «Specifične zgodovinske razmere, v katerih je bila Mura skoraj tisočletje ne le naravna, ampak tudi politična ločnica, so ljudem na njenem desnem in levem bregu odrejale nekoliko drugačen duhovni in materialni razvoj. Kljub temu pa razlike niso bile tolikšne, da ljudje ne bi čutili istih korenin in pripadnosti istemu narodu. Uzavestitev tega čutenja in gojenje te zavesti je bilo v prelomnih letih po I. svetovni vojni pomemben dejavnik za pridružitve Prekmurja k Sloveniji.» V obsežnem zapisu Franci Just sega v preteklost in opisuje sedanji svet ob Muri: *«Apaško polje, Radensko polje, Mursko polje in Dólsko. Čeprav relativno skopi, pa ti kompilirani podatki o preteklem in sedanjem življenju ljudi na obeh bregovih Mure želijo povedati, da gre tod za nadvse pester in zanimiv svet, ki ga je vredno odkrivati ali vsaj*

Milan Vincetić

Vnejbovzetje Ierance Ilonke

Nika nejga bole žmetnoga, kak letna sparina. Leko ti vōpogej celou plūča pa gut vōposiši, so modrūvali v gostilni pri cerkvi, s štere se je čulo napou glasno milo popejvanje.

"Znankar ova Ilonka pá probasvete noute," je pravo poštaš, šteri je meo tak tenko vūjo, kak zavec.

"Samo povej mi, što ji note drži," nej je mogo s svoje kouže veški školnik.

"Ti že nej, ar ti v guti skouz škrable," je kcoj povedo poštaš pa vlejo v sebé špricer, kak če bi kanta spadnila v sūji stūdenec.

Ta Ilonka, veška Ieranca, je bilou mlaše pa pou. Komaj je vōspunila petdvajsti lejt, je prišla v tou ves z velkim kufrom, v šterom so bilé same knige. V tej knjigaj je cejlo življenje, je ponavljala, gda do se mlajši té knige na pamet navčili, te do lejko šli v bejli svejt. Tou je ponavljala z dneva v den, dokec je nej niška moška rauka poklončkala po njenom okni. Naraji je odprla okno, gda pa je, či gli je bila knica, razlaučila kaplanovo lice, jo je mrzlo spreletelo.

"Nikaj se ne bojte, Ieranca, nej sam prišo zatou, kak si mislite pa kak si drūgi mislijo, prišo sam zatou, ka vam povejm, ka bi vas najrajši vse moške oči v toj fari doj pogeje," si je komaj oddijavo.

"Ka pa bi radi z menov, gospoud kaplan?" je žmetno naberla reči.

"Štirdje pogljējūjejo za vami, Ieranca Ilonka, kak kanasi se gledajo. Če si vzemete ednoga, do si drūgi skočili v lasé, če si privoščite drugoga, te se tejava zmlatita do krvi," jo je gledlo v oči.

"Najbougše bou, ka... Ka mi svetūjete, gospoud kaplan?"

"Ka bi vam drūgoga pravo, kak ka se izogiblete smrtnoga greja," je potūma pravo

med dverami, Ieranca Ilonka pa se je zakopala v postelo in od žalosti točila skuze do zranka.

Itak so njene oči spadnile na Šandora. Ar je bio vrli pa krepek moški. Pa je meo lepe črne oči. Gda jo je gledlo, so ji vrouče igle šle po kouži. Čutila sta, ka se mata radiva, čutila, ka sta nekaj stvorjena drūg za drūgoga, a straj, ka de se zgoudilo kaj grdoga, je itak bio vekši.

Bilou je leto, sunce je nej dalo mira pa tūdi krv nej, gda sta se prvo pout dobila.

"Samo me včas, dragi moj Šandor, ne sili v ove stvari," ga je milo prosila.

"Te stvari, štere se tak braniš, so tūdi bože delo," jo je nagučavo.

"A zdaj so nej takšni časi, moj Šandor, granice so zaprejte, boga so doj zatajili, če va napravila dejte, ga ges s svojo malo plačo nemo mogla raniti..."

Pa itak je bila krv bole vrouča kak rejči. Šandor ji je znal fudati na dūšo, zatou joj neje drūgo ostalo, kak je privolila. Za tistom pa drūgič pa tretjo pout, pa stotič. Če gli sta se skrivala, podnevi sta se delala, kak če se ne poznata, so bile noči njune.

A niti ena noč nej tak kmična, ka ne bi mejla oči. Ilonka je vpamet vzela, ka jo ovi trgé tak čudno gledajo, tūj pa tam je čula stopaje okouli svojoga okna, pa tūdi tiji guč je razloučila.

"Toga njenoga špila more biti gnouk konec," je pravo prvi.

"Nede nas več dugo vlejkla za nous," se nej mogo zmagati tretji, drūgi pa je samo zdigno pesnico in zamomlo, ka de jiva zdroubo na bole drouvno kak makovo zrno. Njiva dva pa sta se samo pri-tajila. Čutila je njegvo vroučo sapo na svojom lici, čuti-

la, kak se topi v njegvi rokaj, on pa se je samo zagledno v plafon pa potūma pravo:

"Ali oni ali mūva."

Te reči so nej nika dobroga peldivale. Naslonila se je z rokami na njegve prsi pa se zaglednila v njegve oči:

"Šandor, najbougše bou, ka odidem. Vi štirdje ste bili

inda svejta velki pajdaši, zdaj pa se zavolo mene ne morete videti. Rejsan, pravim ti..."

"Do se že oladili, moja Ilonka, če nej, pa ji ges oladim, do že vidli," je Šandor skočo k okni. "Če vas ešče gnouk čūjem, ka se motate tū okouli," je kričo v nouč, "vam smrt ne vujde..."

Vpamet sta vzela, ka so se ovi na glas smejali. Ka so se postavljali pri dreyvi in vlejki cigaretline. Ka so meli v rokaj bote. Ka so bili preci pijani. Ka so začali izivati. Ka so jima začali na glas gučati, ka se gonita kak kanžar pa prasica. Ka do oni sami skočili v sobo pa jima pokazali, kak se tou dela. Tej slejdne rejči so bile preveč. Šandor je zgrabo noužic in kak čemerni pes skočo v nouč.

Vgojno so najšli v krvi tretjoga. Tistoga, šteri je bijo najbolje glasen. Gda so žandari poklončkali na Ilonki-ne dveri, sta oviva dva stala

za njimi pa kazala na njo. Znali so, šteri je včino té smrtni grej, ešče kak so dobro znali, a ga nejsa mogli najti. Preiskali so njeno ižo, preteknili vsakši kout, njenoga Šandora pa nin nej. Niti v orsagi ga nej več bilou.

Od tistoga se je Ilonka zakunola, ka se je več moška rouka nede doteknola. Ešče več: dejte, štero je raslo v njoj, je od silne žalosti pogibila. Pa nej samo zatou, ka njenoga Šandora več nej bilou, nej, tūdi zatou, ka se njoj je tisti tretji, šteroga je Šandor zabodno, tūdi fejšit vido.

"Zdaj pa v Bouinda svejta velki pajdaši, zdaj pa se zavolo mene ne morete videti. Rejsan, pravim ti..."

"Ona pa nogé, rejsan sam dobro pravo, tisto, ka ma med nogami," se je oglaso vert pa zapro dveri.

"Pūsti, Ilonka ma glas kak angel. Če bi nej mejla za sebov te nesrečne lūbezni s Šandorom, bi lejko šla med apatice," je kcoj povedo poštaš.

"Kaplan pa med barate," ga je popravo vert.

"Ništerni pa pravijo, ka je vse tou vkūper skūjo kaplan, ar se ma je najbolje vidla. Vkūper je svado te veške pojbe, te pa..."

"Tūdi njega več nega par lejt. Gvūšno je prišlo pūšpeki na vūjo..." se je oglaso veški tišlar.

"Mojboug," je poštaš pogledno na vōro, "te pet špricarov mi je vzelo dobro

vōro časa... Mojboug," je segno v turbo, "gli gnes mam pismo za njo... Pa tou z Avstralije. Ka mislite, je nje-gvo?" ga je vrto v rokaj. "K če ga odpremo, ha?" so se ma zabliskale oči.

"Poštaš, ti znaš, ka tou nej sloboudno, stoupi v cerkev, pa njoj daj, ka njoj sledi," je vert zdigno glas in ga skourom pošikno skouz dveri.

Nej je bilou pet minut, ka je cejli zalecani prišo nazaj. V rokaj je meo pismo pa se križo.

"Nega je več, tej naše Ierance. Na kuruši v cerkvi je naštimala gramofon, čista njeni glas se čūje, njej pa nega... Gvūšno je..."

Neje mogo priti k sebi.

"Zdaj pa leko odpremo pismo," je začo vert. "Poglednimo ka piše... Aha, draga moja Ilonka," je šteo na glas, "moje glase ti prinese Zolti, vejš, tisti, šteri je bijo med tistimi trejmi... On neje vujšo prejk granice kak ges, on je legalno doubno vizo za Avstralijo. Zatou pride te dni k tebi. Pismo odi z Avstralije duže kak človek, pa itak, če se ne srečata, t morem praviti, ka ges živim tūj dobro, ka mam lejpo pa dobro ženo, rodom iz Švedske, ka mam tri decej za ka ne mislim več priti nazaj..."

Moški v gostilno so obnemeli. S cerkvenoga kurušja se je čula lejpa nouta.

"Gvūšno je šla od žalosti v nebou kak Devica Marija," so djali vkūper roké, gda so stoupili v cerkev, eden od nji pa je začo zvoniti, kak če bi bijo sodni den.

(ilustracija: M. Kozar)

Slovenija/Vuzenica /Likovna kolonija otrok ob meji

Mladi se radi vračajo, prav tako mentorji

V zgornjedravski koroški občini Vuzenica poteka zadnji teden v avgustu že 32. druženje mladih ob likovnem ustvarjanju, medsebojnem spoznavanju in spletnju vezi in poznanstev slovensko govorečih osnovnošolcev iz Italije, Avstrije, Madžarske in Slovenije, ki jo zastopajo domačini že od prve kolonije dalje. Vuzenica je bila pobudnik in gostitelj prvih dvajset let, pozneje so uvedli kroženje na štiri leta. Najprej so prihajali iz zamejske Koroške, sedaj že iščejo možnost priključitve sosedu iz Hrvaške. Ravnatelj šole in honorarni župan Ivan Kus pravi, da je že dolgo zanje to ena od poti v Evropo, saj je bivanje na domovih vrstnikov zblížalo tudi starejše iz sosednjih držav, pa še poslovne vezi so nastajale. To načelo želijo ohraniti, čeprav so mnega deljena in nekateri udeleženci želijo bivati na eni lokaciji; tako bi se v tednu dni lahko več družili. Tokrat je vključenih preko petdeset mladih (polovica je domačinov), močno pa prevladujejo dekleta. Iz Italije (Trst, Benečija) jih je deset, iz Avstrije (Koroška) devet in iz Madžarske so prišli trije (Porabje), kjer je kolonija potekala lansko leto. Vsaka skupina ima tudi spremljevalko ali spremljevalca. Program ima dva vsebinska sklopa: štiri likovne delavnice, ki jih vodijo mentorji-likovni pedagogi (slikanje, kiparjenje in izdelava mozaika), ter druženje v popoldanskem času s spoznavanjem kulturnih in zgodovinskih znamenitosti, ekskurzije, spoznavanje umetnikov, plesi in podobno. Drugi dan kolonije so nastala že prva dela v akrilu in kolaž-akrilu, mozaiki in skulpture iz mavca. Popoldan je potekal ogled elektrarne na Dravi, sedaj moderno vodene, uradno odprte 1954. leta; zanimiv je podatek, da dajo dravske elektrarne dobro četrtno elektrike in državi, reka je

zanesljiva in naj bi bila že dovolj gosto posejana s centralami. Nato je sledilo spoznavanje kulturne dediščine v stari cerkvi sv. Nikolaja ter muzeja o delovanju škofa Antona Martina Slom-

srečan in novih obrazov ter stikov z domačini ter njihovimi običaji (naslednja bo kolonija v Avstriji). Lani je delal tehniko kolaža, letos akril. Na prvo mesto postavlja interakcijo med ude-

lirani prav zato, meni. Spoznavanje vrstnikov iz drugih dežel, ki ravno tako govorijo slovensko pa vendarle poteka, prav tako je koristno spoznavati kraje, znamenitosti in običaje.

slav Kovač (Števanovci pri Monostru), je prav tako star udeleženec teh kolonij, saj se jih porabski otroci udeležujejo že skoraj dvajset let. Agota Holecz, Blaž Šoš in Miklavž Supper prihajajo iz manjše slovenske šole s petintridesetimi osnovnošolci. Lepo se počutijo v novem okolju, hvaležno spoznavajo tudi likovne tehnike. Ladislava slikovita pokrajina kar vleče nazaj, prav tako znani obrazi v koloniji.

Med veterane sodi likovni pedagog, domačin s sedemindvajsetimi kolonijami za sabo, Emil Košič. Vrednost kolonij vidi v trajnih sledovih, ki jih puščajo v udeležencih in tako oblikujejo otrokovo osebnost (estetika, prijateljski odnosi). Veseli ga, da lahko kot likovnik pri tem sodeluje. Opaža, da v sicer kratkem času otroci vendarle malo utrjujejo tudi materni jezik. Prihodnost kolonij naj ne bi bila vprašljiva, meni, skrbi pa ga letošnji odnos ministrstva za šolstvo po denarni plati.

Valentina Fachin iz Trsta, spremljevalka, po poklicu psihologinja, že sedmič sodeluje v kolonijah. Prihaja iz okolja, kjer imajo slovensko šolo do univerze, otroci pa se učijo treh jezikov (Trst, Gorica, v Benečiji pa je slovenska šola le še osnovna šola). Opazuje skupinsko dinamiko otrok, ki težijo k bivanju na eni lokaciji, kar se je že nekajkrat dobro obneslo, pravi. Ceni sedanjí pristop, ki vzpodbuja samoiniciativnost in izražanje čustev ter instinktov udeležencev likovnih delavnic, namesto ukalupljanja. Predlagala bi več gibanja kot obliko dejavnosti udeležencev, za njihovo sproščanje.

Samo Šavc

Prvi delovni dan je udeležence sprejel ravnatelj in župan Vuzenice Ivan Kus

ška v Vuzenici v 18. stoletju, njegove nedeljske šole za preproste ljudi, pa celotne zbirke Mohorjeve družbe iz Celovca in drugih spomenikov preteklosti. Nekateri udeleženci so bili na koloniji že prejšnja leta, med njimi tudi Martina Mezgec (13 let), doma iz kraške Bazovice pri Trstu, ki je tokrat tretjič, tako jo veseli risanje v družbi prijateljev, ki se nekateri tudi vračajo. Sprememba je tudi narava sama, saj biva na Primožu na Pohorju, ki je seveda drugačen kot Kras. Pogovori so zanj težji s porabskimi Slovenci, ki si pomagajo z nemščino, ki je pa ona ne razume. V njihovi ekipi je tudi Štefan Turk iz Trsta, ki končuje študij umetnostne zgodovine in je mentor že tretje leto; kot koordinator slovenskih kulturnih društev se je pridružil kolonijam zamejcev. Veseli se ponovnih

leženci, pomebno pa je tudi kulturno in osebno izražanje mladih, njihovih čustev. Je izziv otroku, da izrazi svojo notranjost. Ne gre za umetniško delo, ampak mu lahko pride prav v življenju, saj opaža, da dandanašnji malo mladih zanima izražanje umetnosti. Mirko Male iz Škofič v bližini Celovca je že šestič zraven, tudi zaradi likovnih ambicij, saj želi postati slikar. Tokrat je že drugič v vlogi spremljevalca avstrijskih otrok. Ugotavlja, da komunikacija med udeleženci motijo njihovi dialekti, in morda so njegovi Korošci preveč izo-

Znanca iz prejšnjih kolonij (z leve) Tržačan Štefan Turk, likovni pedagog in učitelj Ladislav Kovač iz Števanovcev

Prve vtise urejajo Veronika Urank, Bernadet Urank in Anja Blažej iz Galicije pri Železni Kapli, ki pričakujejo novih prijateljev, slikanje jih zabava, nestrpnost že pričakuje ogled akvarija v Mariboru. Prva prijateljica Bojana Šreiner jim zelo ugađa, so dejale.

Spremljevalec treh otrok iz madžarskega Porabja, Ladi-

Veseli Prekmurci

Na srečanje porabski Sloven-
cov smo pozvali ansambel Trio
Prekmurci iz Slovenije, steri je
igro na bali. Trije fantje so že
poznani v Sombotelu, vej so pa
na fašenskom plesu tū oni igrali
sombotelskim Slovencom. Na
njivo muziko smo leko plesali
na Porabskom dnevi na Gore-
njom Seniki tū, gda so ške
vgojno v tretjoj vori vlekli pod
pate valaum. Njim se prej vora
ne šte, igrajo, dočas publika
vodrži, če trbej dva dni tū. Nej

zaman, ka so trije muzikanti
furt koražni, dobre vole. An-
sambel vodi Zvone Rebersak,
solo speva Daniel Horvat, na
harmoniko pa igra Branko
Franc Lutar. Kak so mi sami
muzikanti pripovedjali, zelo
dober občutek je priditi k Slo-
vencom na Vogrsko, radi so pri
nas, ka so lidge fejs veseli in
znajo se vživeti v muziko. Špi-
lajo narodno glasbo pa tudi za-
bavne, zašpilajo tisto, kar si že-
li publika. Za pesmi, melodije,

stere špilajo, se odlaučijo vku-
per. V glavnom vse vkuper de-
lajo. Največ špilajo v Prekmurji
pa v okolici Prekmurja. Pla-
nirajo, da bi meli svojo kaseto.
Dobro bi bilau, če bi dobili kaš-
noga sponzora, vūpajmo, ka se
njim posreči sčasoma. Popej-
vajo, špilajo z dušov, zatau si
furt najdejo čas za muziko, če
so gli nej profesionalci.

K. F.

VABILO

Krajevna in slovenska manjšinska samouprava v
Sakalovcih

Vas v **nedeljo, 8. septembra**, vljudno vabita na
priditev

VASKEGA DNEVA.

Program:

9.00 Povorka pihalne godbe

9.30 Sprejem gostov

10.00 Kulturni program v počastitev 5. obletnice
domače folklorne skupine

14.00 Športni in gasilski programi

Zvečer bal na prostem z ansamblom Power

MEGHÍVÓ

Szakonyfalú Község Települési és Szlovén Kisebbségi
Önkormányzata

2002. szeptember 8-án, vasárnap tartja

Falunapi rendezvényét,

melyre tisztelettel meghívjuk.

Program:

9.00 Fűvészenekari felvonulás

9.30 Vendégek fogadása

10.00 Kulturális műsor a Szakonyfalui Táncsoport 5
éves évfordulója alkalmából

14.00 Szabadtéri sport és tűzoltó rendezvények

Este utcabál a Power együttesel

*Príreditev je omogočil Javni sklad za narodne in
etnične manjšine.*

*A rendezvény támogatója a Magyarországi Nemzeti
és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány*

NIKA ZA SMEJ...

Vej pa dun nej

Ivan je tak malo vdardjeni,
kakoli ka ma nikše šole tū.
Etognauk se je vzeo pa je
zravan v parlament ūšo. Na-
menjeno je emo, ka de on
tam delo. Gospaud, k ste-
romi so ga opautili, ga zdaj
etak pita: »No, povejte mi,
ka bi pa vi tūj radi bili, radi
delali?«

Ivan pa zdaj etak pravi: »Ge
bi rad bio državni sekretar
(államtitkár).«

Gospaud ga pa zdaj z vel-
kimi očami pogledna pa ma
etak pravi: »Vi ste nauri ali
ka vam je?«

Ivan pa: »Pa te k tomi rejsan
nauri moram biti, če me de-
jate za državnoga sekreta-
ra?«

Nej je samo of nauri

Rozinka se je etognauk sre-
čala s padaškinjov Gizov.
Giza je tak čula, ka je Rozin-
kin mauž prej pri pameti
nikak vkriži prišo, zatok pa
etak pita Rozinko: »Ti, Ro-
zinka, kak je pa kaj tvoj
mauž?«

Rozinka pa: »Ne morem po-
vedati, ka je dobro. Vejš,
cejli den je v kopalnici pa
tam v kadi napona ribe lo-
vi.« Zdaj naša Giza etak pra-
vi Rozinki: »Ti, Rozinka, vej
ga pa pelaj k doktoru, mora
se vračiti.«

Rozinka pa zdaj etak pravi:
»Dobro vejim, ka bi tau trbe-
lo naprati. Samo vejš, prob-
lema je tau, ka ge tū spoj
rada gejim ribe.«

Vleta

Laci je takši, ka vse vkradne.
Najbole ljudam po žepkaj
razkapa pa kradne. Etogna-
uk se je pa naklepo, so ga
gor zglsili pa pred birovijo
postavili. Birovija je tak
skunčala, ka tri mejsce mo-
ra v vauzi biti. Gda je birauv
Lacini na slednje rejč dau,
Laci se je nej brano, samo je
tak pravo, ka bi rad te tri
mejsace vleti dojsputno. Bi-
rauv ga pita, ka zakoj. Laci
pa: »Zatok, pošteni birauv,
ka se vleta moja tašča vsig-
dar pri nas zdržava.«

Svetek

Ana je etognauk med ked-
nom v bauto ūšla. Trno

svetejšno je zravljena bila.
Bautoš go je pito: »Ka je pri
vas, ka si se etak vōna
pelala? Vej je pa gnes nej
nedela. Ali je kakšna nevolja
pri vas?«

Ana pa: »Nej, nej. Nikše po-
sebnave navaule nega. Samo
mi je mauž mrau v noči.«

I.B.

Porabje

**ČASOPIS
SLOVENCEV NA
MADŽARSKEM**

Izhaja vsak drugi četrtek

**Glavna in odgovorna urednica
Marijana Sukić**

Naslov uredništva:
H-9970 Monošter,
Gárdonyi G. ul. 1,
p.p. 77,

tel.: 94/380-767

e-mail:
porabje@mail.datanet.hu
ISSN 1218-7062.

Tisk:
SOLIDARNOST D.D.
Arhitekta Novaka 4
9000 Murska Sobota
Slovenija

Časopis izhaja z denarno
pomočjo Urada RS
za Slovence v zamejstvu
in po svetu ter
Javnega sklada
za narodne
in etnične manjšine
na Madžarskem.